

نقش ابدایی خیرات در تکامل برزخی اموات

غلامرضا رضائی

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

دیباجه	۹
مقدمه	۱۱

فصل اول: مفاهیم و کلیات

گفتار اول: مفاهیم (واژه‌شناسی)	۱۵
مفهوم خیرات	۱۵
مفهوم تکامل	۱۷
مفهوم برزخ	۲۰
مفهوم قبر	۲۰
گفتار دوم: کلیات	۲۲
۱. حقیقت انسان از منظر قرآن	۲۲
۲. برزخ در آیات و روایات	۲۶

فصل دوم: حیات برزخی انسان

گفتار اول: حیات برزخی در آیات و روایات	۲۹
حیات برزخی در آیات	۲۹
حیات برزخی در روایات	۳۰

گفتار دوم: حیات برزخی عموم اموات از دیدگاه اهل سنت	۳۴
گفتار سوم: حیات برزخی پیامبران از دیدگاه اهل سنت	۳۸
گفتار چهارم: حیات برزخی از دیدگاه وهابیت	۴۱
نقد دیدگاه البانی	۴۶
گفتار پنجم: حساس‌ترین شبهه وهابیون پیرامون حیات برزخی	۵۰
شبهه پیرامون سماع موتی	۵۰
پاسخ شبهه سماع موتی	۵۲
تناقض‌گویی البانی در سماع موتی	۵۸
دو نکته مستفاد از حدیث	۵۹
یادآوری	۶۰

فصل سوم: تکامل برزخی از منظر عقل و نقل

گفتار اول: تکامل برزخی از منظر فلاسفه و متکلمان	۶۳
۱. تکامل برزخی از دیدگاه فلاسفه و متکلمان متقدم	۶۵
۲. تکامل برزخی از دیدگاه فلاسفه معاصر	۷۰
الف) امام خمینی و تکامل برزخی	۷۰
ب) شهید مطهری و تکامل برزخی	۷۲
ج) علامه حسن زاده آملی و تکامل برزخی	۷۲
د) علامه طباطبایی و تکامل برزخی	۷۳
ه) آیت‌الله جوادی آملی و تکامل برزخی	۷۴
و) سایر دیدگاه‌ها	۷۵
گفتار دوم: تکامل برزخی از منظر آیات و روایات	۷۷
۱. تکامل برزخی از منظر آیات	۷۸

۲. تکامل برزخی از منظر روایات ۹۹
- دسته اول: سنت‌های حسنه و سیئه ۹۹
- دسته دوم: وظائف زندگان نسبت به اموات ۱۰۰
- دسته سوم: تغذیه و تربیت شدن کودکان پس از مرگ ۱۰۱
- دسته چهارم: اختبار و امتحان شدن کودکان و قاصران ۱۰۲
- دسته پنجم: یادگیری قرآن در عالم برزخ ۱۰۴
- دسته ششم: توسعه یافتن قبر میت ۱۰۴
- دسته هفتم: کارهای نیک پایدار (باقیات الصالحات) ۱۰۵
- دسته هشتم: تأثیر اعمال ویژه در بالندگی پس از مرگ ۱۰۷
- دسته نهم: تشبیه شدن مرگ به بیداری از خواب ۱۰۸
- دسته دهم: شفاعت پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ۱۰۸
- گفتار سوم: کیفیت تکامل برزخی از منظر آیات ۱۰۹
۱. آیه ۵۶ سوره شریفه نساء ۱۰۹
۲. آیه ۲۲ سوره شریفه «ق» ۱۱۱
۳. ضمیمه شدن برخی آیات ۱۱۲
- یادآوری ۱۱۴

فصل چهارم: خیرات و چگونگی تأثیر آن در تکامل برزخی

- گفتار اول: دلایل نقلی ۱۱۷
- مقدمه ۱۱۷
- آیات قرآن ۱۱۸
- روایات فریقین ۱۲۵
- گفتار دوم: بررسی شبهات و پاسخ آنها ۱۲۸

گفتار سوم: انواع خیرات تأثیرگذار.....	۱۳۸
۱. دیدگاه شیعه.....	۱۳۹
الف) نصوص و روایات.....	۱۴۰
ب) دیدگاه علمای شیعه.....	۱۴۴
۲. دیدگاه اهل سنت.....	۱۴۷
تغییر رویکرد برخی مذاهب.....	۱۵۰
۳. دیدگاه وهابیت.....	۱۵۲
گفتار چهارم: چهل تعبیر رسا و بین در تأثیر خیرات بر تکامل برزخی اموات.....	۱۵۵
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری نهایی.....	۱۸۳
کتابنامه.....	۱۸۷

دیباجه

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على محمد و آله الطاهرين

خداوند به انسان چند صباحی در این دنیا فرصت عمل می‌دهد، سپس وی را وارد برزخ می‌نماید و از آنجا او را به عالم آخرت می‌برد. شناخت این مراحل و منازل در زندگی انسان بسیار تأثیرگذار است. امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: «رحم الله امرء علم من أين و في أين و إلى أين»؛ «خداوند رحمت کند کسی را که دانست از کجا آمده، در کجاست و به کجا می‌رود». اولین عالمی که انسان پس از مرگ وارد آن می‌شود، عالم برزخ است. با ورود انسان به برزخ، سیر تکامل او متوقف نمی‌گردد؛ بلکه خیراتی که دیگران در دنیا نثارش می‌کنند، تکامل او را فزونی و فراخی می‌بخشد. کتاب پیش رو با عنوان «نقش اهدای خیرات در تکامل برزخی اموات» که فاضل ارجمند، حجت‌الاسلام والمسلمین غلامرضا رضائی تألیف آن را عهده‌دار شده‌اند، به اثبات تأثیر خیرات در تکامل برزخی

اموات، با رویکرد نقد وهابیت می‌پردازد. امید است تلاش علمی ایشان رضایت الهی را جلب کند و مورد توجه اندیشمندان اسلامی واقع گردد.

گروه کلام و معارف
پژوهشکده حج و زیارت

مقدمه

انسان، در درازنای حیات خود، مقاطع سه‌گانه دنیا، برزخ و قیامت (آخرت) را تجربه می‌کند.

برزخ مابین دنیا و قیامت است. انسان پس از مرگ، تا نفخ صور و حسابرسی قیامت، در این عالم به سر می‌برد. بحث برزخ و چگونگی آن، از مباحث مهم فرجام‌شناسی است که گوشه‌ای از زوایای آن با آیات و روایات، مکاشفات اهل معنا و مباحث عقلی و فلسفی آشکار می‌شود. یکی از مباحث مرتبط با عالم برزخ، تأثیر اهدای خیرات در تکامل برزخی اموات است. مسلمانان، در روایات بسیاری، به اهدای خیرات برای اموات تشویق شده‌اند.

اما بررسی این مسئله که آیا خیرات مذکور در تکامل معنوی اموات تأثیر دارد، یا اینکه احادیث وارد شده تنها در صدد تربیت اخلاقی زندگان است و اگر هم تأثیر دارد، فقط از جنبه تنعم‌بخشی به آنهاست، منوط به بررسی پاره‌ای از مسائل است که نقش زیربنایی برای مسئله یادشده دارند؛ این مسائل عبارتند از:

۱. حیات برزخی اموات؛
 ۲. ارتباط یا عدم ارتباط حیات دنیوی و حیات برزخی؛
 ۳. ارتباط متقابل زندگان و اهل برزخ یا عدم آن؛
 ۴. امکان یا عدم امکان تکامل روحی و معنوی برزخیان؛
 ۵. تأثیرگذاری خیرات اهدایی زندگان به اموات.
- پس از تبیین مسائل یاد شده، آن‌گاه در بررسی تأثیرگذاری خیرات بر تکامل بخشی برزخی اموات، این پرسش‌ها قابل طرح است:
۱. ادله نقلی تکامل برزخی اموات کدامند؟
 ۲. آیا ادله عقلی نیز در اثبات این مسئله وجود دارد؟
 ۳. چه شبهه‌هایی درباره این مسئله وجود دارد و پاسخ آن چیست؟
 ۴. از منظر آیات و روایات، خیرات تأثیرگذار کدامند؟ آیا بین شیعه، اهل سنت و وهابیت در این موارد اختلاف نظری وجود دارد؟ موارد اختلافی کجاست؟
 ۵. در آیات و روایات برای تبیین نقش خیرات در تکامل برزخی اموات، چه تعبیری به کار رفته است؟
- اهمیت این تحقیق - افزون‌بر اینکه یکی از معارف بلند دینی را واکاوی می‌کند - ایجاد باورمندی درباره حیات اهل برزخ و تأثیرگذاری خیرات زندگان در تکامل برزخی آنهاست. این مسئله می‌تواند در ترغیب مسلمانان به اهدای خیرات برای آنان و رفتن به زیارت قبورشان، به ویژه زیارت مراقد مطهر اولیای الهی، تأثیرگذار باشد. همچنین با اثبات مسائل یاد شده، برخی از اختلافات وهابیت با سایر مسلمانان در مسئله نحوه

تعامل زندگان با اموات برطرف می‌شود؛ زیرا اختلافات یاد شده از تلقی متفاوت وهابیت در مسئله حیات برزخی اموات نشئت می‌گیرد؛ تلقی و تحلیلی که بر خلاف آیات و روایات و اعتقاد سایر مسلمانان است.

شایسته ذکر است که درباره حیات اهل برزخ و تکامل برزخی مردگان، آثار متعددی اعم از کتاب و مقاله نگارش یافته است، ولی آثار منتشر شده، بیشتر از منظر فلسفه و عرفان به بحث پرداخته و بررسی آیات و روایات کمتر مدنظر قرار گرفته است. گذشته از این، آثار موجود با رویکرد پاسخ به شبهات وهابیت نگارش نیافته و علاوه بر این هیچ نوشته‌ای مشخصاً به موضوع کتابی که در دست است، نپرداخته است.

اثر حاضر با بررسی دلایل عقلی و نقلی و تحلیل داده‌ها و در پاسخ به سؤالات یاد شده تدوین شده است. شایسته است از همه کسانی که نگارنده را در تهیه این کتاب، کمک و مساعدت نموده‌اند، تشکر کنم و از دانشوران ارجمندی که این نوشته را به مطالعه می‌گیرند، بخواهم کاستی‌ها و لغزش‌های قلمی را یادآور شوند تا به عین عنایت آن بزرگواران، نشر مجدد کتاب، با آراستگی و تهذیب، صورت پذیرد.

والله ولی التوفیق

غلامرضا رضائی

اسفند ۱۳۹۳ ه. ش.

